

Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. 3. Lublin 1986
ss. 441. RW KUL.

Wkrótce po promulgacji KPK z 1983 r. pracownicy nauki Wydziału Prawa Kanonicznego KUL z inicjatywy ks. prof. dr hab. Józefa Krukowskiego przystąpili do opracowania komentarza do nowego prawa powszechnego dla Kościoła łacińskiego. Zaprojektowana praca "zbiorowa pod tytułem "Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego" obejmuje pięć tomów.

Tom 3, który ukazał się nakładem Redakcji Wydawnictw KUL jako chronologicznie pierwszy, obejmuje komentarz do księgi III i IV KPK opracowany przez następujących autorów: ks. bpa prof. dr hab. Piotra Hemperka, ks. prof. dr hab. Wojciecha Góralskiego, ks. dr Józefa Bakalarza i ks. dr Franciszka Przytułę. Komentarz do księgi III KPK - "Nauczycielskie zadanie Kościoła" - napisał ks. prof. W. Góralski. We wprowadzeniu do niej autor zaznacza, że poprzedni KPK nie posiadał odrębnej księgi, która traktowałaby o zagadnieniach nauczycielskiego

zadania Kościoła. Podkreśla również, że całościowe ujęcie tego zadania w jednej księdze stało się możliwe dzięki pogłębionej refleksji nad Kościołem i jego zbawczą rolą, dokonaną przez Sobór Watykański II. Komentarz ks. prof. W. Góralskiego obejmuje zagadnienie posługi słowa Bożego, misyjnej działalności Kościoła, wychowania katolickiego, środków społecznego przekazu i wyznania wiary. Autor komentuje poszczególne zagadnienia zgodnie z podziałem księgi III KPK, jakiego przejął najwyższy prawodawca kościelny. Przy interpretacji przepisów kodeksowych sięga bardzo często do dokumentów Soboru Watykańskiego II oraz niektórych dokumentów posoborowych. Zwraca skrupulatnie uwagę na zmiany w prawnym ujęciu zadania nauczania w Kościele, konfrontując nowe rozwiązania prawne z przepisami KPK z 1917 r. Uważam, iż cenne usługi prawodawcom partykularnym mogą oddać wskazania autora dotyczące możliwości wydania aktów wykonawczych do dyspozycji kodeksowych przez poszczególnych biskupów lub konferencje episkopatu.

Drugą część omawianego tomu stanowi komentarz do księgi IV KPK. Księga ta została opracowana przez kilku autorów. Ks. bp prof. Piotr Hemperek relacjonuje w niej treść sześciu kanonów wprowadzających, odnoszących się do całej księgi IV i wyjaśnia zawarte w nich przepisy. Autor stwierdza, że ukazują one środki, za pomocą których Kościół wypełnia zadanie uświęcania, osoby wykonujące to zadanie, znaczenie liturgii w wypełnianiu tego zadania i w sprawowaniu kultu Bożego oraz określają władzę uprawnioną do kierowania liturgią. Następnie ks. bp P. Hemperek opatruje wstępem I część księgi IV zatytułowaną "Sakramenty". Przedstawia w nim w sposób syntetyczny teologiczne podstawy norm zawartych w tej części KPK. Po ich ukazaniu autor komentuje normy prawne dotyczące poszczególnych sakramentów św., z wyjątkiem sakramentu małżeństwa. Zachowując kodeksowy porządek omawia więc przepisy określające właściwe sprawowanie sakramentu chrztu, bierzmowania, Najświętszej Eucharystii, pokuty, namaszczenia chorych i kapłaństwa /święceń/. Jego interpretacja odznacza się wiernością myśli prawodawcy i uwidacznia się w niej prawdziwie duszpasterskie podejście do relacjonowanych zagadnień. Autor nie pomija też kwestii dyskusyjnych. W celu prawidłowego ich roz-

wiązania sięga do wypowiedzi magisterium Kościoła, korzysta z dokumentów liturgicznych i przytacza bogatą literaturę dotyczącą omawianych kwestii.

Ks. prof. W. Góralski obszernie komentuje na 144 stronach normy odnoszące się do sakramentu małżeństwa. W omawianiu jego problematyki autor zachowuje schemat przyjęty w KPK. Swój wykład poprzedza wstępem, w którym ukazuje w zarysie genezę nowego prawa małżeńskiego. Następnie przedstawia treść kanonów wstępnych eksponując ich duszpasterski charakter i personalistyczną orientację. Rzetelnie przedstawia pojęcie i podział przeszkód małżeńskich, dyspensowanie od nich oraz doniosłe zmiany, jakie zaszły w poszczególnych przeszkodach zrywających. Wykład dotyczący przeszkód małżeńskich ubogaca także szeregiem tablic informacyjnych, które w obrazowy sposób uprzyśtępniają nowe zasady obliczania pokrewieństwa, powinowactwa i ustalania przeszkody przyzwoitości publicznej. Z kolei stosunkowo dużo miejsca poświęca zagadnieniom związanym ze zgodą małżeńską. Jego uwadze nie uchodzi fakt, iż właśnie w ujęciu zgody małżeńskiej nastąpił prawdziwy przełom w kościelnym prawie małżeńskim. Na specjalne podkreślenie zasługuje wnikliwe omówienie przez autora nowych lub zmodyfikowanych tytułów nieważności małżeństwa, wynikających z wadliwości konsensu, a w szczególności tytułu niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich i tytułu podstępnego wprowadzenia w błąd. Autor precyzuje, że niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich oznacza niezdolność do zrealizowania przedmiotu zgody małżeńskiej. Jego zdaniem, zakwalifikowanie tej niezdolności do dziedziny wadliwości zgody małżeńskiej jest równoznaczne z tym, że uleczałność lub nie danego zakłócenia natury psychicznej, powodującego ową niezdolność, nie ma znaczenia. Przy ocenie, czy ona zachodzi czy też nie, bierze się bowiem pod uwagę jedynie stan psychiki i osobowości zainteresowanej jednostki, jaki istniał w momencie zawierania małżeństwa. Autor trafnie zauważa, że użyty w kan. 1095 termin "niezdolność do podjęcia" zawiera w sobie także treść "niezdolność do wypełnienia", gdyż obowiązki dotyczące umowy małżeńskiej realizują się jedynie na płaszczyźnie przyjmowania i wypełniania. W interpretacji tego kanonu autor wskazuje na przyczyny, które powodują

niezdolność podmiotu do podjęcia, a tym samym wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich. Są to: nimfomania, satyryzm, homoseksualizm, transeksualizm, sadyzm, masochizm, nie-dojrzałość uczuciowa przejawiająca się m.in. w zainteresowaniu wyłącznie swoją osobą, tylko własnym interesem, w egoizmie, próżności i uporze, jak również chroniczny alkoholizm, stała niezdolność do przewycięzania konfliktów oraz wielka awersja do drugiej płci. Ustalenie ewentualnych nowych przyczyn autor pozostawia biegłym, zarówno psychiatrom, jak i psychologom. Autor wyjaśnia również rzeczowo treść drugiego tytułu nieważności małżeństwa, jaki wprowadzony został do nowego KPK przez najwyższego prawodawcę kościelnego, a mianowicie podstępne wprowadzenie w błąd. Według niego zachodzi ono wówczas, gdy przedmiotem podstępnego działania jest taki przymiot współkontrahenta, który ze swej natury może poważnie zakłócić wspólnotę życia małżeńskiego. Autor zauważa, że w praktyce chodzi tu o zatajenie przed drugą osobą takich przymiotów, jak: bezpłodność i inna poważna i nieuleczalna choroba, dawne przestępstwa, styl życia nie do utrzymania w małżeństwie itp. Odnośnie do całości rozważań przeprowadzonych przez ks. prof. W. Góralskiego na temat tytułów nieważności małżeństwa wynikających z wadliwości zgody małżeńskiej sądzę, że mogą one przynieść dużo pożytku pracownikom trybunałów kościelnych w rozwiązywaniu i uregulowaniu wielu sytuacji życiowych ludzi przekonanych o nieważności swego związku małżeńskiego, żyjących w nim z osobą niezdolną do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich lub porzuconych przez takie osoby.

Omówienie formy prawnej zawarcia małżeństwa poprzedza krótki rys historyczny zagadnienia. Po nim zaś przedstawia autor formę zwyczajną i nadzwyczajną oraz zakres jej obowiązywalności. Tłumaczy treść przepisów odnoszących się do małżeństw mieszanych, analizuje warunki zawierania małżeństw tajnych. Wyjaśnia również skutki kanoniczne zawarcia małżeństwa dotyczące małżonków i ich potomstwa. Rozważa przepisy zezwalające na rozwiązanie małżeństwa /małżeństwo zawarte, lecz niedopełnione; przywilej Pawłowy; przywilej wiary/ oraz separację podczas trwania węzła. Wreszcie szeroko omawia zwykłe i nad-

zwyczajne uważnienie małżeństwa ukazując także genezę tych instytucji, w szczególności uważnienia w związku. Wszystkie te zagadnienia autor podaje w przystępnej formie.

Ks. dr Franciszek Przytuła opracował komentarz do części II księgi IV KPK - "Pozostałe akty kultu Bożego". W tej części prezentowanej publikacji Czytelnik może znaleźć prawnicze wyjaśnienie takich zagadnień, jak: pojęcie sakramentaliów, ich podział, zasady ustanawiania, wykładni, znoszenia i zamiany, określenie szafarza i podmiotu sakramentaliów oraz formy ich sprawowania, władzę wykonywania egzorcyzmów, obowiązek odmawiania liturgii godzin, możliwość zwalniania od niego i zamiany, pojęcie i formy odprawiania pogrzebu, miejsce nabożeństwa pogrzebowego i pochowania zmarłego, ofiary z okazji pogrzebu, spisanie aktu zgonu, obowiązek udzielenia lub odmowy pogrzebu kościelnego, oddawanie czci świętym i błogosławionym, kult obrazów i relikwii, pojęcie i podział ślubów, dyspensa od nich, zamiana ślubu i jego zawieszenie, pojęcie przysięgi, jej nieważność, ustanie przysięgi, zawieszenie, dyspensowanie i zamiana przysięgi oraz interpretacja przysięgi. Należy zauważyć, że materiał omawiany przez autora jest regulowany nie tylko przez prawo kodeksowe. W przeważającej mierze regulują go odrębne dokumenty liturgiczno-prawne oraz księgi liturgiczne. O ich mocy obowiązującej autor sygnalizuje w przypisach i uważnie koncentruje się na stronie prawnej omawianych norm kodeksowych poddając każdą z nich interpretacji.

Ks. dr Józef Bakalarz jest autorem komentarza do III części księgi IV, zatytułowanego "Miejsca i czasy święte". Komentarz ten zawiera krótkie wprowadzenie do całości problematyki, obejmujące genezę obowiązujących norm prawnych i pojęcie rzeczy świętej. Następnie autor przedstawia takie zagadnienia, jak pojęcie i rodzaje miejsc świętych, sposoby ich ustanawiania, skutki dedykacji i benedykcji miejsca świętego, zbezczeszczenie i rekuncyliacja miejsc świętych, utrata praw miejsca świętego, pojęcia i rodzaje kościołów, kaplic, sanktuariów, ołtarzy i cmentarzy, zasady ich ustanawiania i funkcjonowania, pojęcie i rodzaje czasów świętych, dni świątecznych i dni pokuty, ich ustanawianie, przenoszenie

i znoszenie, dyspensowanie od obowiązków z nimi związanych oraz zamiana tych obowiązków na inne. W opracowaniu ks. dr J. Bakalarza na podkreślenie zasługuje fakt, że prostuje on błędne tłumaczenie łacińskiego wyrażenia "dedicatio" przez polskie słowo "poświęcenie", które występuje w oficjalnym polskim wydaniu KPK z 1983 r. /Pallottinum 1984/, wprowadzając logiczny podział poświęcenia na dedykację i benedykcję. W przedstawianiu poszczególnych zagadnień z tej dziedziny prawa kościelnego autor bardzo często nawiązuje do etapu reformy KPK, ukazując na czym polega w danym wypadku modyfikacja lub uelastycznienie danej normy prawnej. W całości komentarza wnikliwie wyjaśnia zasady dyspensowania od zachowania obowiązków dni świątecznych i pokuty, które niewątpliwie przyda się każdemu duszpasterzowi.

W konkluzji niech mi wolno będzie zauważyć, że spośród wszystkich komentarzy, jakie ukazały się w Polsce w odniesieniu do księgi III i IV KPK, omawiany komentarz odznacza się największą dojrzałością pod względem jasności wykładu i duszpasterskiego nastawienia. Omawiany tom wydany jest w ładnej szacie graficznej. Zawiera wykazy najważniejszej literatury do poszczególnych zagadnień. Na marginesie zaś uwzględniona została numeracja omawianych kanonów.

Ks. Florian Lempa